

20 Arenasäkerhet m.m.

Arenasäkerheten är generellt sett god och informationsutbytet inför match fungerar i huvudsak väl.

Problemen är större i de näst högsta serierna med bl.a. en del äldre arenor.

Säkerheten på Nationalarenan har brister som måste rättas till.

Finansiering av höjd arenasäkerhet är idrottens ansvar.

Klubb och kommun måste vara eniga i synen på arenakostnader kring elitlag.

Föreningarna måste se arenasäkerhet som en självklar styrelsefråga.

Det finns ingen automatisk rätt till hemmaarena i den egna kommunen.

En nyckelfråga för relationerna till fotbollssupportrarna är om man centralt står fast vid kravet på ett maximalt antal ståplatser om 20 procent från 2014.

Ett fempunktsprogram kring pyroteknik läggs fram.

Informationsutbytet mellan Riksidrottsförbundet (RF) och specialidrottsförbunden (SF) kring säkerhetsarbetet måste förbättras.

Kompetens bör finnas på central nivå för spridande av goda exempel.

Hemma- och bortaklack är på vissa ishockeyarenor placerade för nära varandra.

Säkerhetsfrågorna kring mobila läktare måste genom ett regeringsuppdrag komma till ett avgörande.

Marknadsföringsskäl och säkerhetsskäl talar för personliga biljetter och Svenska Hockeyligan (SHL) och Föreningen Svensk Elitfotboll (SEF) bör ta ett mer samlat grepp i denna fråga.

Nya nationella rutiner för polisvillkor vid matchgodkännande är ett steg framåt, men frågan måste följas upp p.g.a. det regionala motstånd som kommit till uttryck.

Huliganer över sundet och söderifrån är ett växande problem som kräver internationell samverkan.

Ett antal övriga säkerhetsfrågor redovisas kring nyckelbegrepp som flexibilitet, kunskapsnivå och kalkylmetoder.

20.1 Allmän bakgrund

Arenasäkerhet är en självklar fråga att hantera när man talar om att bekämpa läktarvåld. I mitt delbetänkande berördes bl.a. de frågor som kan knytas till problemen kring kameraövervakning. I detta slutbetänkande finns anledning att ta ett vidare grepp och ta upp andra frågor som är kopplade till själva arenan. Som kommer att framgå av det följande har ett rikhaltigt material hämtats in från berörda klubbar och centrala organisationer.

Inledningsvis kan konstateras att idrotten har att möta arenafrågor från två vitt skilda utgångspunkter. Det ena perspektivet avser de frågor som är kopplade till elitidrott på högsta nivå och de krav detta ställer. Den andra bredare ansatsen avser breddidrott och de önskemål som där finns om ett utbud av lämpligt utformade arenor och anläggningar som finns väl spridda över hela Sverige.

20.2 Idrottens relation till kommunsektorn

De senaste åren har det pågått en allt intensivare debatt om framför allt stora evenemangsarenor och främst vissa lagidrotters krav på sina förenings hemmaarenor. Frågan har bl.a. kretsat kring idrottens samlade anläggningsbehov och samhällets stöd till detta. Riksidrottsförbundet (RF) och Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) har en lång tradition av nära samarbete. De senaste åren har emellertid idrotten och kommunerna allt mer framställts som motparter, vilket påverkat RF:s och SKL:s relationer. RF och SKL har i olika formeringar diskuterat de aktuella frågorna sedan 2009, men diskussionerna har ännu inte mynnat ut i något gemensamt förhållningssätt eller stöd. Från RF:s sida har man upplevt att SKL:s allt tydligare och offensiva positionering i frågan blivit ett problem

samtidigt som SKL upplever att idrottens kravbild har blivit allt dyrare. Inte minst menar man att idrotten brister i att samordna sina behov mellan de olika specialidrottsförbunden (SF). Idrottsrörelsen å sin sida menar att kommunerna sviktar vad gäller att samordna sina investeringar över det geografiska territoriet.

En frågeställning avser stora evenemangsarenor där det finns en allmänt bred uppfattning att det sker en överetablering utifrån orealistiska kalkyler. SKL menar att kommunerna får ta en stor del av ansvaret om arenan går med förlust. Enligt en enkätundersökning SKL gjort har tolv kommuner under åren 2006–2011 byggt 16 nya evenemangs-/idrottsanläggningar med en publikkapacitet på 3 000 åskådare eller mer.

Vissa SF har enligt kommunerna höjt kraven på sina hemmaarenor. Kraven har ofta sitt ursprung såväl från internationella förbund som från det egna förbundet. Bakom ligger ofta det ökade intresset från etermedia, övriga media och sponsorer samt ökade krav på säkerhet, service och komfort. Svenska Fotbollförbundets (SvFF) arenakrav för svensk elitfotboll 2014 och Svenska Bandyförbundets målsättning att alla elitföreningar ska ha tillgång till en bandyhall har fått stor uppmärksamhet men också de olika hallidrotternas krav har uppmärksammats.

Från RF:s sida arbetar man med att finna lämpliga principer för att komma vidare. De som för närvarande är föremål för diskussion är följande:

- Ömsesidig relation, dvs. förståelse för varandras roller.
- Två utgångspunkter, nämligen finansieringsprincipen och vilka värden den ger tillbaka.
- Framförhållning, dvs. förutsättningar för förberedelser och budgetarbete.
- Realistiska underlag, välgrundade för såväl investering som drift.
- Samverkan mellan flera idrotter och mellan kommuner.

Idrottsrörelsen och kommunerna har ett gemensamt intresse av att utveckla svensk idrott på bredd- och elitnivå. Det kräver samverkan *men* av förståeliga skäl kan man ibland hamna på konfrontationskurs. Det ankommer inte på mig att lösa denna fråga, men man måste ha denna problematik i bakhuvudet, då arenasäkerhet kommer upp som fråga inom ramen för förekomsten av läktarvåld. Det är också viktigt att idrotten via RF håller sig underrättad om

vad som sker i form av säkerhetsarbete inom fotboll och ishockey. Detta är ett skäl till att jag i delbetänkandet föreslog ett närmare samarbete mellan RF:s olika arenagrupper och nämnda idrotter. Jag tycker mig kunna konstatera att här föreligger kunskapsbrister och otillräckligt informationsutbyte.

Inom RF publicerades nyligen en rapport på temat *Framtidens behov av idrottsanläggningar/idrottsmiljöer*. I rapporten konstateras att trots kraftfulla satsningar på olika anläggningar och idrottsmiljöer saknas fortfarande en nationell samordning, samverkan och överblick. Man bör enligt rapporten återupprätta projektet mellan RF och SKL 2007–2010 med ett gemensamt kompetenscentrum.

Vidare berörs frågan att SKL och ett antal större kommuner är kritiska till vissa av SF:s krav på utformning och förändring av arenor för främst elitverksamhet. Man menar att det är viktigt att berörda förbund har en förstående hållning till kommuner som arenaägare. I rapporten efterlyses en intensifierad samverkan på strategisk nivå mellan RF och SKL. I övrigt lämnas i rapporten ett antal förslag med främst inriktning på breddidrott.

Slutsatserna ligger i mångt och mycket inom ramen för de tankegångar denna utredning framför, även om huvudfokus i rapporten inte är de rena säkerhetsfrågorna.

20.3 Det nuvarande läget

Fotboll

Arenasäkerheten är generellt klart bättre i *Allsvenskan* än i Superettan, främst beroende på de högre krav som ställs på arenor i denna division. I Allsvenskan har det under senare år tillkommit ett antal nya arenor (Swedbank Stadion i Malmö, Guldfågeln Arena i Kalmar, Myresjöhus Arena i Växjö, Friends Arena i Solna från och med säsongen 2013 samt Tele2 Arena i Stockholm från och med sommaren 2013) och ett antal arenor har genomgått stor ombyggnation (Nya Parken i Norrköping, Olympia i Helsingborg, Bern Arena i Örebro och Kopparvallen i Åtvidaberg). Vissa äldre arenor med en lägre säkerhetsnivå åläggs varje år i samband med besiktningen att vidta förbättringar.

I Allsvenskan har alla klubbar kameraövervakning, vilket också är ett krav. Några klubbar har också skaffat mobil kamerautrustning, som även finns med vid bortamatcher.

Arenorna i *Superettan* är i regel äldre och omodernare och har i några fall en hel del säkerhetsbrister (undantag Tele2 Arena, där Hammarby kommer att spela sina matcher från och med sommaren 2013).

Kameraövervakning är inte obligatoriskt i *Superettan*, men vissa arenor har sådan utrustning.

I god tid inför en *fotbollslandskamp* skrivs ett avtal (överenskommelse) mellan de nationella förbunden. Det gästande laget gör i regel också ett besök på spelorten för att studera arenan, planen, hotell, transporter m.m.

På matchdagen sker ett möte kl. 10.00 med domarna, då man gemensamt tittar på arenan i allmänhet och planen i synnerhet. Därefter sker ett möte (organisationsmöte), där lagledningarna, arrangörstabern, polis, räddningstjänst m.fl. går igenom matchöverenskommelsen och stämmer av att allt är OK inför matchen.

Polisen lämnar bevis om anmälan om match och preciserar vilka villkor som gäller för matchen på samma sätt som vid "vanliga" klubbmatcher.

Vid tävlingsmatcher finns det en matchdelegat som kommer från FIFA eller UEFA och vid vissa matcher, med högre hotbild, finns även en säkerhetsdelegat.

Is hockey

Arenasäkerheten i *Elitserien* är generellt mycket god. Säsongen 2006/2007, när Svenska Hockeyligan (SHL) startade det nationella säkerhetsarbetet, konstaterades relativt sårbara arenor, som hade byggts under andra förhållanden. Vidare förelåg ett stort behov av utbildning och information om den, för ishockeyn, relativt nya supporterkulturerna med dess olika falanger. De brister och sårbarheter som identifierats är åtgärdade så långt det är möjligt. Det finns också ett utarbetat regelverk, riktlinjer och olika verktyg som är viktiga för klubbarna i det systematiska säkerhetsarbetet.

En av bristerna i dag – som dock är hanterbar – är det lättillgängliga biljettsystemet, som är bra för "konsumenten", men som gör det svårt att kontrollera vem/vilka som bokar biljetter. I skrivande stund håller SHL på att se över ett helt nytt biljettsystem, där säkerheten är en aspekt som kommer att prioriteras. Jag återkommer till denna fråga i det följande.

Samtliga arenor har kameraövervakning, vilket är ett krav i Elitserien. Kameran systemet håller för närvarande på att uppgraderas. Vid derbymatcherna i Stockholm förra säsongen gjorde AIK, Djurgården, Stockholm Globe Arenas och SHL en gemensam investering i förstärkt kameraövervakning i Globe Arena.

Arenasäkerheten i *HockeyAllsvenskan* är rent generellt hygglig, men den varierar en hel del. Vissa arenor är gamla och slitna och inte utformade för dagens supportersituation. Det finns bl.a. brister vad gäller utformningen och placeringen av sektionen för bortasupportrar.

I HockeyAllsvenskan är det inte ett krav på kameraövervakning på arenan, men det finns ett par klubbar som har det sedan sin tid i Elitserien (Djurgården och Södertälje). Det finns i dag inget som pekar mot att kameror blir ett krav, men målet är att ha en mobil kameralösning som kan användas vid t.ex. högriskmatcher. Djurgården har redan en sådan utrustning som även kan tas med till bortamatcherna.

När Sverige står som arrangör för en *ishockeylandskamp* ansvarar Sverige för hela arrangemanget och det sker inget informationsutbyte och samarbete i säkerhetsfrågor med den andra nationen, om det inte finns särskilda indikationer om att något kan ske.

I samband med landskamper har Sverige egna säkerhetsmöten med polisen, arenaägare m.fl. och på matchdagen genomförs såväl för- som eftermöten.

I samband med en turnering (exempelvis Oddset Hockey Games, som nyligen gick av stapeln i Malmö) finns det ett direktorat med en representant för varje land, där man inte direkt diskuterar säkerhetsfrågor, men ordningsstörningar kan komma upp på agendan.

Normalt klassas inte landskamper som högriskmatcher, inte ens VM-matcher, om inte särskilda skäl föreligger.

Vid alla landskamper finns det en säkerhetsansvarig, som dessutom fungerar som säkerhetsdelegat.

20.4 Vilka regler gäller inne på en arena

Det finns en mängd regler som besökaren måste följa på en fotbollsarena och nedanstående skylt ska vara uppsatt och väl synlig på olika ställen utanför och på arenan. Motsvarande gäller självfallet inom ishockeyn. Som jag ser det finns det inte mycket mer att göra på detta område. Följande gäller i dag vad avser skyltning.

Vi vill hälsa alla besökare välkomna till dagens match!

För allas trivsel och säkerhet gäller följande ordningsregler inom arenan:

- * Besökare är skyldig att på anmodan underkasta sig visitation.
- * Det är inte tillåtet att till arenan medföra alkohol eller andra droger.
- * Det är inte tillåtet att till arenan medföra vapen eller andra farliga föremål.
- * Det är inte tillåtet att inneha eller använda pyrotekniska varor eller brandfarliga vätskor på arenan.
- * Den som är alkoholberusad, påverkad av andra droger eller som bär klädesplagg med text eller symbol som uttrycker missaktning för folkgrupp eller annan sådan grupp av personer med anspelning på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung eller religion, äger inte tillträde till arenan. Detsamma gäller den som medför flagga, banderoll eller annat föremål med sådan text eller symbol liksom den som helt eller delvis täcker ansiktet på ett sätt som försvårar identifikation och som kan befaras utgöra fara för ordningsstörning.
- * Det är inte tillåtet att inom arenan kasta föremål, om inte handlingen är befogad.
- * Det är enligt lag inte tillåtet att beträda spelplanen eller angränsande område innanför staketet.
- * Upptagning samt överföring av ljud och rörliga bilder får endast ske efter medgivande av arrangören. Samma sak gäller fortlöpande textrapportering via internet eller annat medium samt för all slags resultatrapportering i kommersiellt syfte.
- * Arrangören har tillgång till inspelat material från övervakningskamerorna på arenan och använder detta bildmaterial för att identifiera individer som gör sig skyldiga till överträdelser.
- * Om arrangören eller gästande förening/Idrotts AB i samband med matchen på grund av besökares otillbörliga beteende drabbas av böter eller straffavgifter enligt Svenska Fotbollförbundets tävlingsbestämmelser eller annan kostnad, är besökaren skyldig att betala motsvarande belopp till arrangören eller gästande förening/Idrotts AB.
- * Personer som gör sig skyldiga till överträdelser enligt dessa ordningsregler kommer att avhysas från arenan, riskerar att avstängas från samtliga elitfotbollsarenor i upp till två år och anmälas till allmän åklagare enligt lag om tillträdesförbud vid idrottsarrangemang.
- * Arrangören förbehåller sig rätten att för upprätthållande av ordning och säkerhet inom arenan flytta publik från en läktarsektion till en annan.
- * Den som gör sig skyldig till överträdelser som strider mot lag eller arrangörsbestämmelser kommer att polisanmälas och kan dömas till böter eller fängelse upp till sex månader och/eller riskerar att avstängas från samtliga elitfotbollsarenor under två år.

Arrangören

20.5 Mina slutsatser

I arbetet med arenasäkerhet har jag haft vissa utgångspunkter som skulle kunna sammanfattas enligt följande.

Vad gäller de matcher på högsta elitnivå som detta betänkande avser finns krav från internationella organ som UEFA och Internationella Ishockeyförbundet. De är till sin form bindande och i den meningen ”inte förhandlingsbara”. Däremot är naturligtvis *tolkningen* en helt annan sak om påbuden inte är entydiga.

Generellt kan problemen i den näst högsta divisionen paradoxalt nog vara större än i de allra högsta divisionerna. Problemen blir ibland extra stora när storlag degraderas. Hammarby Fotboll och Djurgården Hockey är bra exempel på detta.

Förekomsten av äldre arenor är ett speciellt problem, eftersom säkerhetshöjande åtgärder då är svårare att genomföra. Även på nya arenor kan problem uppstå med t.ex. planrusning, vilket senast förekom på Friends Arena vid landskampen mellan Sverige och Argentina den 6 februari i år, då en person sprang in och ”kramade” Lionel Messi, innan ordningsvakter sent omsider kunde leda ut honom. En översyn av säkerheten på den nya arenan bör ske.

Avarterna i klackkulturen har inte alltid beaktats när man bestämt placering av hemma- respektive bortaklack. Dessa är på vissa ishockeyarenor placerade för nära varandra.

Vad gäller skyltning i anslutning till arenorna finns inte mycket mer att göra.

20.6 Besiktning av arenor

Fotboll

Inom fotbollen genomförs årliga arenabesiktningar inför säsongstarten, såväl i *Allsvenskan* som i *Superettan* och *Damallsvenskan*. Dessa utgår från svensk lagstiftning samt UEFA:s och Svenska Fotbollförbundets (SvFF) regelverk. Besiktningarna leds av SvFF och i övrigt ska klubben delta med säkerhetsansvarig och/eller evenemangsansvarig. Arenaägare/-ansvarig, polismyndighet och räddningstjänst ska också delta. Ett särskilt besiktningssprotokoll med ett 50-tal frågor utnyttjas som underlag för besiktningen. Efter besiktningen upprättas ett protokoll av vilket bl.a. framgår vilka brister som måste åtgärdas. Uppföljning av bristerna görs

genom efterbesiktning eller av matchdelegaten vid första matchen för säsongen.

Besiktningarna ligger till grund för godkännande av arenan för spel i aktuell serie. Detta beslut tas av SvFF:s tävlingskommitté.

UEFA har en klassificering av fotbollsarenor, indelad i fem kategorier, varav den högsta är elit och sedan finns kategorierna 4–1, varav 1 har de lägsta kraven.

UEFA:s krav på de olika kategorierna är omfattande och detaljerade och det rör bl.a. olika fysiska krav såsom antal åskådarplatser, medieplatser, VIP-platser, parkeringsplatser, faciliteter på arenan m.m.

I Sverige finns endast en arena i kategorin elit och det är Friends Arena. Ett av kraven är att arenan ska ta minst 50 000 åskådare. I kategori 4 är publikkravet 8 000 sittplatser. De nya arenorna i Sverige (t.ex. Tele2 Arena, Swedbank Stadion, Guldfågeln Arena, Myresjöhus Arena) samt de ombyggda arenorna (Nya Parken, Olympia m.fl.) fyller kraven för denna kategori. De allsvenska arenorna ska uppfylla kraven för nivå 3, vilket bl.a. innebär att det ska finnas 4 500 sittplatser.

I samband med internationella matcher kan UEFA (och även FIFA) ställa särskilda krav, t.ex. att arenan ska ta minst 30 000 åskådare.

Inför säsongen 2014 har SvFF:s representantskap fastställt en del nya arenakrav för Allsvenskan och Superettan. I Allsvenskan får endast 20 procent av arenans totala publikkapacitet användas som ståplats. Det ska även finnas minst 3 000 sittplatser och dessa ska vara under tak (i Superettan minst 1 000 som ska vara under tak). Dessa förändrade krav kräver i en del fall ombyggnation med ökade kostnader som följd för arenaägare och klubbar.

Supportrarna har reagerat starkt på inskränkningen av antalet ståplatser.

Om en nyuppflyttad förening kan uppvisa en skriftlig förbindelse om pågående eller planerad nybyggnation eller ombyggnation av befintlig arena innebärande att klubben kommer att leva upp till SvFF:s arenakrav för aktuell serie, får tävlingskommittén medge undantag från arenakraven. Undantag får medges för en tid upp till och med tre år. Undantag från arenakrav får endast beviljas vid ett tillfälle.

Ishockey

Säsongen 2010/2011 genomfördes den första säkerhetsbesiktningen i *Elitserien* med ett helt nytt besiktningssprotokoll, som innehåller parametrar (ett drygt 20-tal punkter) i enlighet med Svenska Hockeyligans (SHL) regelverk, och inför säsongen 2012/2013 genomfördes en andra besiktning på samtliga arenor. Vid besiktningen deltar SHL, klubbens säkerhetsansvarige och i regel även polismyndighet och arenaägare. Av protokollet framgår bl.a. brister som måste åtgärdas. Vid senare tillfälle följs upp att bristerna har åtgärdats.

Säkerhetsfrågor som är reglerade i lag, t.ex. brandsäkerhetsfrågor, tas inte upp vid dessa besiktningar och därför deltar inte räddningstjänsten.

Årliga besiktningar kommer inte att genomföras av de arenor som "fått grönt ljus" vid besiktningen. Nya arenor och ombyggda arenor besiktigas med automatik, liksom när ett nytt lag kommer upp i *Elitserien*.

I *HockeyAllsvenskan* har inte tidigare genomförts några arenabesiktningar av Svenska Ishockeyförbundet (SIF), förutom vad gäller Hovet i Stockholm. Nyligen har emellertid påbörjats besiktningar på samtliga arenor och de ska vara avslutade den 15 juni 2013, så att brister kan åtgärdas före säsongen 2013/2014. Vid besiktningarna deltar SIF, arenaägare, klubben (i regel säkerhetschef) och eventuellt polismyndigheten och räddningstjänsten. Av besiktningssprotokollet framgår bl.a. brister som måste åtgärdas och SIF kommer att följa upp att så sker. Det är ännu inte bestämt hur ofta besiktningarna ska ske.

20.7 Mina slutsatser

Nedanstående principer har använts som ledstänger i mitt arbete och i analysen:

- Insatser för höjd arenasäkerhet är primärt idrottens ansvar. Det är en del av det inofficiella kontraktet mellan samhälle och idrott.
- På ett generellt plan är arenasäkerheten god främst i *Allsvenskan* och *Elitserien*. Jag noterar med tillfredsställelse att ambitionen kring arenabesiktningar höjts.

- Arenabesiktningar måste åtföljas av uppföljning.
- Säkerhetsinspektionerna från fotboll och ishockey centralt måste respekteras. Jag har som framgår av *kapitel 11 Ansvarsfrågor* tagit del av fall då så inte skett. Speciellt gäller att inspektionerna respekteras av aktörer utanför idrotten. Jag vill här erinra om mitt förslag i det föregående att skapa en gemensam arbetsgrupp med RPS vad avser bindande riktlinjer vid arenainspektion.
- Föreningarnas styrelser måste se arenasäkerhet som en självklar styrelsefråga och ta konsekvenserna av detta synsätt.
- Informationsutbytet mellan RF och SF måste förbättras i frågor kring säkerhetsarbete inom fotboll och ishockey. Detta inkluderar de fem principer kring arenafrågor RF rest med SKL.
- Det finns ingen automatisk rätt till hemmaarena i den egna kommunen om anläggningen inte uppfyller ställda säkerhetskrav.
- Klubb och kommun måste vara eniga i synen på och kostnaderna för ett elitlag och ta konsekvenserna av detta.
- Frågan är om fotbollen står fast vid sina arenakrav från och med 2014. Speciellt gäller detta om maximala antalet ståplatser ska vara 20 procent. Detta kan ha stor betydelse för relationen med supportrarna.
- Problem kan uppstå när kommuner och inte klubbar äger arenor.

Som framgår ovan finns ett antal ordningsregler om vad som gäller inne på en arena. Ett antal av förbuden ovan är också reglerade i lag, men övertramp av besökarna förekommer ändå. Det gäller för arrangören att vidta de åtgärder som framgår av ordningsreglerna för att vara trovärdiga.

20.8 Byggande av nya arenor

Jag har uppmärksammat på att säkerhetsfrågorna i samband med byggande av nya arenor ofta kommer in i ett alltför sent skede av planeringsprocessen, vilket kan leda till såväl ökade kostnader som sämre säkerhet. För närvarande byggs Tele2 Arena i Globen-

området i Stockholm (klar sommaren 2013) och i Växjö har nyligen invigts en ny arena, Myresjöhus Arena. Jag har därför bitt två personer som har medverkat i planeringsprocessen i Stockholm resp. Växjö att beskriva planeringsprocessen, med utgångspunkt i säkerhetsfrågor, i samband med dessa två nybyggnationer. Sammanfattningsvis framträder då följande bild.

20.8.1 Planeringsprocessen vid byggnation av Tele2 Arena i Stockholm

Planeringsprocessen i samband med byggandet av Tele2 Arena, vad avser säkerhetsfrågor, har i det stora hela bedrivits på ett sätt som över tid enligt vår rapportör har utvecklats till ett bra och givande bygge i samverkans tecken.

En fördel vid detta byggprojekt är att Stockholm Globe Arenas Fastigheter AB (SGAF) och AB Stockholm Globe Arenas (SGA), redan ingått "partnerskap". Tillika finns en upparbetad relation och partnerskap tillsammans med Hammarby Fotboll och dess supporterförening och detta har medfört att erfarenhet och uppbyggda kontaktvägar finns.

Operatören har också uppbyggda relationer och samverkan med AIK och Djurgården, genom ingångna partnerskap via deras ishockeysektioner. Ishockeyn och fotbollen i dessa bolag samverkar i diverse säkerhetsfrågor, vilket även här skapat forum för belysning av säkerhetsfrågor till byggprojektet. Det stod relativt tidigt klart att Djurgården också kommer att spela sina matcher på Tele2 Arena, vilket ytterligare skapade förutsättningar till samarbete.

Också arrangören Live Nation huserar flitigt i operatörens arenor. Även här finns ett uppbyggt samarbete som genererat bidrag till hög säkerhet samt belysning av behov i logistik och infrastruktur för säkra och trygga genomföranden av evenemang.

Polisen och räddningstjänsten blev också tidigt i projektet inbjudna till diverse informations- och arbetsmöten och även detta har medfört tryck mot projektet vad gäller belysande av vikten för säkerhetsfrågor. Projektet insåg tidigt att underlag för infrastruktur och logistik var viktigt och konsulterade därför två av varandra oberoende säkerhetsföretag, där det ena företaget agerar saksgranskning i vissa säkerhetsfrågor. Man plockade även snart in en oberoende konsult för att leda de s.k. blåljusmötena, där

Hammarby Fotboll, polisen, byggföretaget PEAB, trafikkontoret, landstinget m.fl. medverkar.

De farhågor som bör belysas är att de byggföretag som vinner dessa stora upphandlingar är vinstdrivande och man får som kommande operatör av arenan driva på hårt för att få till förändringar i logistik och installationer för att anpassa till rådande tid och omständigheter. Det är viktigt att man som operatör har möjlighet att medverka i framtagandet av upphandlingsunderlaget och även att man får chansen att ta matchen med arkitekter. När det kommer till teknik i allmänhet och CCTV i synnerhet, är det en galopperande utveckling på marknaden och på 3–5 år innebär det att man har upphandlat ”stenåldersprodukter” och all förändring från upphandlingsunderlaget blir hyresgäst Anpassning. Detta kostar ofantliga pengar.

Infrastrukturen i arenans direkta anslutning är mycket viktig ur ett säkerhetsperspektiv och här skulle man önska att alla typer av färdvägar, såsom privata och kommunala färdmedel samt gångstråk, är färdigställda innan byggandet av själva arenan påbörjas. Poängen med detta är att eventuella förseningar i byggprocessen inte äventyrar infrastrukturen. I nu aktuellt fall är detta inte något problem, då man redan bedriver verksamhet i området. Men om man bebygger mer eller mindre orörd mark är risken stor att arenan öppnas upp på en byggarbetsplats med alla dess risker och problem.

20.8.2 Planeringsprocessen vid byggnation av Myresjöhus Arena i Växjö

Myresjöhus Arena är en ren fotbollsarena och är inte byggd för andra evenemang. Från innerplan har därför inte dimensionerats utrymningsvägar för annat än just fotbollsmatcher.

Upphandlingen gjordes som en så kallad totalentreprenad 2010. Underlaget för upphandlingen var en kortfattad beskrivning om önskemål och krav och dessutom kopplad till Svenska Fotbollförbundets regelsamling benämnd Allsvenskan 2014 och UEFA:s krav Kategori 3.

Denna typ av upphandlingsätt har fördelar och brister. Den största vinsten är att man som beställare inte lägger ut stora summor på projektering innan man vet om förutsättningar finns för projektets genomförande. Nackdelen är att man först efter att entreprenadavtal har tecknats startar projekteringen.

Tillsammans ska byggare och beställare genomföra projekteringen och byggnationen. För ett bra slutresultat kräver detta byggsätt i första hand respekt för de inblandades olika roller och med ett mål för ögonen; ett bra slutresultat. För detta behövs det personer som har förtroende i första hand från sina respektive parter men också för varandra. Detta är något som har varit utmärkande för projektet.

Tidigt i projekteringen togs frågan om säkerhet upp och inledningsvis i ganska vid mening alltså både under byggtiden och för det färdiga resultatet. För byggnationen har alla regler från myndigheter beaktats. Mycket är reglerat och då särskilt brandfrågor. Brandkonsult har gjort riskanalys och upprättat brandskyddsbeskrivning.

När det gäller personsäkerheten för publik vid matchtillfället sammankallades tidigt den så kallade "blåljusgruppen". Här diskuterades brett hur arenan var tänkt att fungera, publikens sammansättning, dvs. olika kategorier av publik. Synpunkter lämnades i första hand från polisen men även från övriga. Dessa synpunkter arbetades in i projektet. Som exempel så spegelvändes arenan i ett mycket sent skede, då krav från polis och ambulans annars hade blivit svåra att uppnå. Polisen såg stora fördelar att åstadkomma effektiva avspärningar om bortasupportrar fanns på norra sidan i stället för som tänkt på södra sidan. Ambulanspersonalen värnade om fri utryckningsväg längs med Storgatan. Denna ändring innebar en stor kostnad men det långsiktiga värdet övervägde.

Särskilt polisen har därefter under hela byggnationen konsulterats och informerats. Tre utsedda poliser, som också är supporterpoliser, har varit kontaktpersoner. Deras samlade erfarenhet har beaktats i helheten. Beträffande säkerheten till och från arenan har samarbete i första hand skett med kommunen som äger denna fråga, men naturligtvis även med polisen. Förbättrade cykelvägar, busslinjer, nya bussfickor, transportidé genom området har inarbetats och genomförts.

En annan viktig fråga har varit belysning till och från och inne på arenan och som efter hand fått sin lösning. Publiken ska känna sig säker även under kvällsmatcher. Bil- och bussparkeringar har så långt det har funnits möjlighet planerats. Det centrala läget försvårar emellertid.

Inom området finns även ett antal andra stora arenor, och då inte minst en arena för ishockey där Växjö Lakers spelar sina hemmamatcher i Elitserien och även detta har beaktats.

20.8.3 Riksidrottsförbundets (RF) syn

Även RF har yttrat sig till mig i frågan kring arenasäkerhet. Man menar från RF:s sida att idrottsarenornas utformning och kvalitet för en god säkerhet är en fråga för arrangören och arenaägaren. RF anser att det är viktigt att utredaren också här förtydligar ansvarsfördelningen mellan arenaägare och arrangör. De senaste årens kritik från Sveriges kommuner och landsting (SKL) och vissa kommuner, att somliga idrottsförbund på elitnivå kräver för mycket av sina idrottsföreningars deltagande i de högsta serierna, handlar bland annat om förbundens krav på säkerhet och komfort.

Ett exempel kan vara handbollens krav på att det ska finnas plattformar för TV-sändning som inkluderar bild på de publika delarna. En sådan plattform skulle också kunna ge möjlighet till fast videoövervakning och att säkerhetspersonal och/eller polis vid en eventuell risksituation kan överblicka det som händer.

20.9 Mina slutsatser

Byggnationen av nya arenor fungerar i flera avseenden väl. En allmän uppfattning är dock att arenasäkerheten ofta kommer in på ett för sent stadium, vilket innebär högre kostnader än om dessa aspekter beaktats i ett tidigt skede i processen. Eller i värsta fall att det är för sent att beakta vissa säkerhetssynpunkter när de väl uppenbarar sig.

Det finns en *Säkerhetsguide för evenemang*, framtagen 2011 (reviderad version) av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), vilken i första hand vänder sig till musikevenemang, men den kan även användas för andra evenemang. Det finns i dag ingen motsvarande aktuell handbok för idrottsarrangemang, vilket jag anser vara en brist. Jag har i *kapitel 18 Arrangemangsfrågor* föreslagit att denna brist bör läkas genom att MSB får i uppgift att ta fram en sådan. Den bör bl.a. reglera olika aktörers ansvarsområden vid byggprocessen och i samband med idrottsarrangemang (säkerhetsfrågor vad gäller arenan).

Kompetens bör även finnas på central nivå för att sprida goda exempel. Det kan här många gånger handla om små enkla praktiska exempel som skyddet av OB-bussar på Nya Parken i Norrköping eller säkerheten kring bortalagets bussar på Södertälje Arena.

Som framgår av *kapitel 14 Kartläggning av våld, hot och trakasserier* anses från mediehåll att deras synpunkter alltför ofta negligeras i planeringsprocessen.

20.10 Mobila läktare

På vissa anläggningar där det spelas fotboll (både elit och bredd, men också inom vissa andra sporter) används mobila läktare (i detta begrepp inräknas även andra tillfälliga läktare). Med anledning av några incidenter – bland annat har det visat sig att dessa läktare inte klarar för stor publikbelastning – har SvFF gjort efterforskningar om allmänna föreskrifter som reglerar mobila läktare. Efter gjorda utredningar har det visat sig att det inte finns något regelverk om saken utan endast en frivillig branschöverenskommelse.

I huvudsak kan två regelverk lyftas fram, nämligen den svenska bygglagstiftningen och den europastandard, tillika svensk standard, som finns för åskådarläktare. För att byggnadslagstiftningen ska vara giltig krävs att en mobil läktare kan betraktas som ett byggnadsverk, dvs. en byggnad eller anläggning. En mobil läktare är enligt juristerna inte en byggnad. Det betyder bland annat att bygglag inte erfordras. Det oroande i dagens läge är, förutom skaderisken i sig, ansvarsfrågan.

Frågan är av generell natur och berör inte enbart fotbollen utan alla arenaidrotter på alla nivåer. SvFF har därför i en särskild skrivelse daterad i april 2011 begärt att RF utreder frågan om regelverk kring mobila läktare. Med anledning av skrivelsen har RF diskuterat frågan i sin juridiska kommitté samt gett ett uppdrag till den idrottspolitiska avdelningen att borra vidare i frågan.

RF svarade SvFF att man kan ta kontakt med de myndigheter som är berörda för att se hur frågan kan hanteras. Sådana kontakter har också påbörjats. RF har emellertid inget mandat att leda ett sådant utredningsarbete över statliga myndigheter. Ett sådant uppdrag måste bygga på berörda organisationers och myndigheters tolkning av sina uppdrag och deras välvilja. I såväl denna som andra frågor ser berörda aktörer, helt naturligt, främst till sin egen verksamhet, avgränsningar och prioriteringar. Det kan innebära att samarbete kring sådana här frågor kan bli svårhanterliga.

RF har två arbetsgrupper som kan beröras av frågor kring mobila läktare. Det är Samordningsgruppen för supporterkultur

och Rådet för idrottens rum och arena (RIRA), båda ledda av ledamöter från Riksidrottsstyrelsen. I samordningsgruppen finns redan etablerad samordning med bland annat fotboll och ishockey. RF har också från och med i höst förstärkt sin personal beträffande anläggningsfrågor.

20.11 Inpasseringssystem

En uppenbar möjlighet att stärka säkerheten är att identifiera besökarna. Detta sker naturligt i samband med att besökaren köper sin biljett. Vad gäller årskort finns redan den identifikationen men inte vid andra former av inköp. Speciellt problematiskt är att vissa biljetter fortfarande handlas ”på luckan”. I andra fall är försäljningssystemen utformade på sådant sätt att köparens identitet inte framgår. Härtill kommer att köpare inte automatiskt behöver vara den som besöker arrangemanget.

Trots dessa svårigheter finns hos klubbarna ett intresse att arbeta vidare med frågor kring mer identifierande inpasseringssystem. Utan att göra våld på sanningen vill jag påstå att en starkare drivkraft för detta än säkerhetsaspekter är de rena marknadsföringsfördelarna. Skulle ambitionerna kunna infrias innebär detta ett ”gratis kundregister” till vilket olika inköpserbudanden skulle kunna riktas. Och det faktum att marknadsföring och säkerhetstänkande drar åt samma håll är ju knappast någon nackdel utifrån de utgångspunkter jag har att representera!

Inom *fotbollen* varierar det en del från klubb till klubb vilka personer som finns vid inläppen, men där finns alltid publikvärdar och det kan också finns särskilda visitatörer och även ordningsvakter. Många gånger finns också poliser i bakgrunden, om något skulle inträffa, och dessa upplevs som en trygghet för personalen vid inläppen.

I regel sker visitation av såväl hemma- som bortasupportrar. Det kan också förekomma visitation av andra publikgrupper. Såväl visitatörer som publikvärdar och ordningsvakter (om så krävs) äger rätt att visitera. Vid inläppen bygger arrangören upp visiteringsfällor, där visitationspersonalen ska kunna arbeta utan att få för mycket tryck på sig från kön. Biljetter till matcher kan köpas på olika sätt. Vanligast är att köpa biljetter via Ticnet men man kan också köpa biljetter över nätet och via telefon och naturligtvis också på arenan.

Säkerhetsmässigt skulle personliga biljetter öka möjligheten att stänga ute några av de personer som ställer till problem, men det skulle också riskera att bli längre köer och ta längre tid vid insläppen, vilket skulle kunna orsaka andra säkerhetsbekymmer. Enligt uppgift finns det i dag inga fotbollsklubbar som har infört personliga biljetter. Personliga biljetter diskuteras inom fotbollen, men frågan står inte högst upp på agendan.

Såväl Svenska Fotbollförbundet som Föreningen Svensk Elitfotboll följer utvecklingen av olika inpasseringssystem för att se vad marknaden har att erbjuda för att hjälpa arrangören vid inpassage.

Insläppen till *ishockeyarenor* går i huvudsak till på samma sätt som i fotbollen med publikvärdar, ordningsvakter och vid behov polis. Visitation genomförs av publikvärdarna och sker i samband med matcher klassificerade som högrisk- eller särskilda högriskmatcher, eller när behov föreligger.

En civilrättslig visitation äger rum innan besökaren bereds möjlighet till inpassering. Visitationen sker på frivillig grund. Den som inte frivilligt vill underkasta sig en sådan ska inte heller behöva göra det, men kan då nekas inträde till arrangemanget.

Poliserna ska vid insläppen vara synliga, kommunikativa, stötande och vid behov omhändertagande t.ex. enligt lagen om omhändertagande av berusade personer. Samma problem som inom fotbollen kan uppstå då man vill stoppa alltför berusade personer.

Inom ishockeyn kan biljetter även köpas via ATG-ombud och via SMS.

Svenska Hockeyligan håller på att titta på ett centralt biljettsystem som bl.a. kommer att kunna blockera avstängda personer. Systemet är inte i första hand framtaget av säkerhetsskäl utan mer ur ett marknadsperspektiv.

20.12 Mina slutsatser

Jag anser att RF snarast bör presentera sin syn kring ansvarsfrågor och skadeståndsfrågor rörande mobila läktare. Jag anser vidare att RF i anläggningsfrågor med koppling till säkerhet bör söka ett närmare samråd med berörda SF inom fotboll och ishockey. Jag anser det inte vara en godtagbar argumentering att förekomsten av ansvariga myndigheter på området fritar RF från uppgiften att forma idrottens policy på området.

Jag noterar vidare att Arbetsmiljöverket säger sig medge ett övergripande ansvar för frågan, men anser sig sakna personella och ekonomiska förutsättningar för att leva upp till sitt ansvar. Detta är enligt min mening inte heller en godtagbar argumentering. Arbetsmiljöverket bör snarast av regeringen ges i uppdrag att analysera denna fråga och komma med förslag till relevanta bestämmelser. Detta bör ske skyndsamt innan någon allvarlig olycka inträffar. Incidenter har tyvärr förekommit på fotbollens område i till exempel Falkenberg (Falkenbergs IP), Åtvidaberg (Kopparvallen) och Jönköping (Elmiahallen).

Tiden är ännu knappast mogen för ett generellt införande av inpasseringssystem som identifierar besökaren. Speciellt vad avser Superettan i fotboll och HockeyAllsvenskan kan detta uppfattas som ett relativt avlägset mål. Arbete med pilotsystem pågår dock, ofta initierade utifrån marknads- och försäljningsaspekter. Tanken på ett potentiellt kundregister hägrar!

Jag anser att SHL och SEF bör ta ett mer samlat grepp i denna fråga.

20.13 Polisvillkor för matchgodkännande

Bakgrund

Som bekräftelse på att arrangören av ett idrottsarrangemang fullgjort den föreskrivna anmälningsskyldigheten har polisen sedan en längre tid skickat ett bevis om anmälan till anmälaren. För dessa rutiner gäller följande villkor.

En idrottsarena som är inom inhägnat område är inte en offentlig plats och därför räcker det att arrangören *anmäler* en offentlig tillställning. Polismyndigheten ska då lämna ett bevis om anmälan.

En ”öppen” idrottsarena, det vill säga en arena som inte har stängsel runt om är en offentlig plats och vid ett arrangemang ska man *ansöka* om tillstånd. Polismyndigheten lämnar tillstånd.

Kan en match spelas utan fara för ordningen och säkerheten eller för trafiken får arrangören befrias från anmälningsplikten. Det innebär att det är främst vid fotbolls- och ishockeymatcher som en anmälan ska lämnas och det gäller då ett fåtal matcher i förhållande till alla matcher som spelas. Det är formellt länspolismästaren som beslutar om vilka matcher som kräver anmälan.

I vissa fall kan man få bevis om anmälan för en hel serie eller för en säsong i taget. När det rör sig om elitmatcher med risk för störningar måste man normalt anmäla inför varje match så att polismyndigheten kan bestämma vilka villkor som ska gälla för respektive match. Även i en lägre serie kan det vid säkerhetsanalysen framkomma en hög hotbild och trafikstörningar. En bedömning måste göras med utgångspunkt i det enskilda fallet. Är det fråga om en högriskmatch är det dock enligt polisen helt uteslutet att meddela undantag från anmälningsskyldigheten.

Anmälan bör lämnas in senast fem dagar före en match för att klubben ska hinna få beviset. Det är dock enligt polisen önskvärt att anmälan lämnas in långt tidigare så att polismyndigheten kan klargöra vilka villkor som gäller och för att klubben ska hinna vidta åtgärder.

Enligt polisen bifogar arrangören stundtals inte någon information om vad denne själv avser vidta för åtgärder för att trygga ordningen och säkerheten. Detta medför att polismyndigheten enligt sin egen uppfattning ser sig tvingad ställa villkor och bedöma uttag av polisresurser på ett mycket bristfälligt underlag.

Enligt många arrangörer av elitmatcher inom fotboll och ishockey slarvar å andra sidan ofta polismyndigheten med att motivera uttag av poliser och ordningsvakter. Man menar vidare att polisens hotbildsanalyser är bristfälliga, dåligt motiverade och att de i onödan ofta hemligstämplas för samverkande parter. Meningarna är således på denna punkt delade men leder enligt parterna till att villkoren och resursuttaget många gånger inte blir väl avvägda.

För att söka ensa den administrativa hanteringen har RPS nyligen tagit fram ett formulär avsett för anmälan av ett idrottsarrangemang. Av formuläret framgår vad anordnaren ska bifoga till anmälan, som exempelvis säkerhetsplan/-analys, uppgifter om vem som är säkerhetsansvarig, förväntat antal besökare med mera. Av formuläret framgår också vilka villkor som en polismyndighet normalt kommer att meddela till arrangören av ett större idrottsarrangemang och särskilt vid högriskmatcher.

Problem

Trots vad som här angivits som bakgrund har det förekommit under senare år att matcher spelats utan att så kallade polisvillkor utfärdats. I vissa fall synes det ha handlat om administrativa till-

kortakommanden hos polisen. I andra fall – till exempel vad avser Hammarby Fotboll – har det handlat om att polis och idrottsklubb varit oense om vilken som är anordnare av arrangemanget (ideell förening eller IdrottsAB). Klagomålet från klubbarna är att deras bedömningar av hotbilder m.m. alltför ofta inte tas på allvar av polisen. Man menar att polisen alltför ofta överdimensionerar sina insatser. Motsättningarna i denna fråga tillspetsas naturligtvis när klubbarna ska stå för kostnaderna. Det kan i sammanhanget nämnas att en ordningsvakt sett med ett klubbperspektiv kostar mindre än hälften av vad en motsvarande polisinsats kostar. Anmälansrutinerna har skiftat mellan olika regioner liksom polisens sätt att ställa villkor.

20.14 Pyroteknik

20.14.1 Nuläget

En i ordens egentliga mening brännande fråga inom läktarkulturen är frågan om pyroteknik. Fram till 2007 fanns möjlighet att inom fotbollen söka dispens för pyroteknik. Inom ishockeyn har detta av säkerhetsskäl aldrig varit en fråga på agendan, i vart fall när vi talar om inomhushallar. Jag bortser då från den form av ”arrangörs-pyroteknik” som nyttjas av arrangören i strikt reglerade former när till exempel hemmalaget tar rinken i besittning. Den fortsatta redovisningen avser därför i allt väsentligt förhållandena inom fotbollen.

Problemen kring pyrotekniken på fotbollsarenor har många bottnar. Ett sätt att strukturera frågan kan vara följande:

- Det nuvarande illegala användandet av pyroteknik förorsakar klubbarna stora ekonomiska kostnader. Det gäller såväl arbetet att bekämpa den illegala införseln på arenorna som de böter som klubbarna ådöms när bengaler används. Sanktionerna är kopp-lade till antalet exemplar och detta kan vara betydande. Vid Hammarbys sista hemmamatch på Söderstadion handlade det om cirka 180 bengaler och på sista allsvenska matchen på Råsunda om cirka 140 stycken.
- Läget vad gäller att detektera pyroteknik är för närvarande sådant att adekvata tekniska metoder saknas. I allt väsentligt har

man att förlita sig på klassiska visitationsmetoder. De aktuella pjäserna är dock små och lätta att dölja på kroppen.

- Skaderisken vid illegal användning av pyroteknik är ett annat orosmoment. Det kan handla om mycket, från brännskador, rök-skador och allergiattacker över till skador vid panikincidenter.
- Det strukturella problemet är att även om brandmyndigheter och polisen skulle säga ja till legal pyroteknik är SvFF:s hittillsvarande utgångspunkt att detta är en tveksam väg att beträda. UEFA:s utgångspunkt är negativ till nyttjande och under senare tid är det endast Österrike och Norge som – efter ansökan – accepterat legalt användande av pyroteknik. I Sverige har frågan om legal pyroteknik senast rests av Gais. Deras ansökan bifölls av polis och brandmyndighet på vissa villkor, förutsatt att SvFF lämnade sitt medgivande. SvFF beslutade att bifalla GAIS begäran om dispens på så sätt att föreningen tills vidare, dock längst till och med den 15 november 2012, skulle tillåtas använda pyroteknik på de villkor som följer av Polismyndighetens i Västra Götaland beslut. Som ett ytterligare villkor för denna dispens gällde att GAIS vid varje match där tillåten pyroteknik kunde komma att användas på lämpligt sätt, t.ex. i matchprogram, skulle tillkännage att föreningen hade tillstånd för angiven pyroteknikanvändning och att all annan användning av pyroteknik vid matchen var förbjuden.
- SvFF har under säsongen 2012 intagit en mer liberal attityd i frågan jämfört med säsongen innan. Under 2011 avbröts tre matcher av pyroteknikskäl. Nuvarande praxis, som förändrades under säsongens gång, är att matchen spelas vidare. Normalfallet är att så sker när domaren bedömer det riskfritt att fortsätta.
- Polisen har i november 2012 initierat ett projekt i avsikt att ta fram en strategi för hantering av pyroteknikfrågor. Denna rapport är försenad och beräknas föreligga först efter avslutat arbete i detta slutbetänkande.

Enligt vad jag har inhämtat avser polisen att indela strategin i tre delar, preventiva åtgärder (för att förhindra att pyroteknik förs in på arenorna), self policing (supporteransvar) och repressiva åtgärder (när pyroteknik har använts). Avsikten är att strategin ska bli gemensam med parter som berörda specialidrottsförbund (SF) och åklagarväsendet.

Den stora frågan är, givet denna bakgrund, om de repressiva metoderna misslyckats i sådan omfattning att tiden nu är mogen för att ånyo pröva möjligheten till dispens. Utgångspunkten skulle då vara att tillåta visst legalt användande av pyroteknik under säkra former.

Inom *fotbollen* är detta den tuffaste utmaningen för en arrangör. Trots mycket god visitation (i regel men inte alltid) kommer pyroteknik in på arenan. Det krävs ett långsiktigt arbete och en dialog med supportrarna. I avskräckande syfte är kameraövervakningen viktig. Frågan om legal pyroteknik diskuteras för närvarande inom fotbollen, men det finns många frågetecken kring detta.

Ishockeyn kan inte tänka sig legal pyroteknik inne på arenorna. Exempel på åtgärder för att komma till rätta med pyroteknik är information om risker, visitation, larmbågar och handskannrar och kännbara straff. Inom ishockeyn har ett dokument *Riktlinjer gällande pyroteknik* i Elitserien tagits fram.

20.14.2 Seminarium om pyroteknik den 28 januari 2013

I avsikt att efterhöra olika parter syn på pyroteknik inom fotboll, ishockey och bandy ordnades i januari i år ett seminarium på detta tema. Syftet var att hantera olika aspekter på ämnet, från materialkunskap via former för detektering över till olika strategier för bekämpande av illegal användning. Även nuvarande legal användning genomgicks. Seminariet ägnade stort utrymme åt frågan under vilka betingelser en ökad legal användning skulle kunna tillåtas.

Seminariet inleddes med att idrottsminister Lena Adelsohn Liljeroth hälsade välkommen. Supporterkulturen i Sverige är enligt ministern bland den bästa i världen och är en mycket viktig ingrediens i matchupplevelsen. Pyroteknik är inget nytt och är ibland en del av denna supporterkultur. Trots att många tycker att pyroteknik i många fall bidrar till stämningen är det viktigt att betona att det alltid är en risk med pyroteknik. Frågan är: Går det att förena supportrarnas ambition att stödja och skapa stämning, kontra riskerna med pyroteknik? Ministerns förhoppning var att dagens seminarium skulle ge vägledning i denna frågeställning.

Jag framhöll i mitt anförande att det behövs ett underlag avseende pyroteknik och dess användande. Slutbetänkandet kommer att behandla bland annat förebyggande frågor, arenasäkerhet, problem som rör anläggningar liksom frågor kring den goda supporter-

kulturen. I detta kommer pyroteknikfrågan in, varför seminariet är viktigt för att kunna inhämta information. Det är centralt att allas åsikter och synpunkter kring frågan får komma fram inför slutbetänkandet.

Jag avslutade min inledning med att förklara att omvärlden inte alltid arbetar utifrån samma arbetssätt som vi gör i Sverige. I exempelvis Österrike och Norge finns det ett ansökningsförfarande som liknar det system som fanns i Sverige före 2007. Då kunde man ansöka hos polisen och vid tillstånd om pyroteknik även få dispens från tävlingsbestämmelserna.

Representanter för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) presenterade vissa grundläggande fakta kring pyroteknik. De normalt förekommande pjäserna innehåller följande tre kemiska delar:

1. Värmegivande (för att få färg måste man upp i 2 000 grader)
2. Färggivande
3. Tillsatser

Pyroteknik har syre i sig självt och går därför inte att släcka i vatten.

Generellt är pyroteknik farlig. Men om man vet hur den ska användas är den inte riskabel. Okunskap kring pyroteknik är farligast.

Alla pyrotekniska artiklar måste vara godkända i Sverige för att få användas här. MSB gör inte längre produktgodkännanden utan det är EU:s regler som styr detta. Däremot har man en marknadskontroll för att se att kraven efterlevs. De pyrotekniska pjäser som finns på den lagliga marknaden är väldigt säkra. Det handlar mer om att olyckor inträffar på grund av fel i handhavandet. MSB tar också fram föreskrifter om hur pjäserna ska användas. Man utbildar, informerar och ger råd kring pyroteknik.

Kommunerna har tillsyn avseende försäljningen och försäljningsställena. MSB:s roll är att säkerställa att produkterna håller sig inom lagstiftningens ramar (att produkten i sig inte är för farlig). MSB medverkar även i olycksfallsutredningar.

Securityarbete handlar om brottsförebyggande arbete. Det finns en nationell arbetsgrupp för sprängämnessäkerhet. Uppdraget är att genomföra EU:s handlingsplan. MSB deltar (om än i relativt liten omfattning) i Rikspolisstyrelsens (RPS) arbete med en gemen-

sam strategi mot pyroteknik vid idrottsarrangemang. En omvärldsbevakning och arbete mot olaglig införsel av förbjudna pyrotekniska artiklar sker också. Smällare exempelvis är olagligt men finns ändå i Sverige på grund av lättillgänglighet i Europa. Webbutiker finns i EU-länder som erbjuder pyrotekniska artiklar, även sådana som är förbjudna i Sverige. Det gäller framförallt knallskott och smällare. Ingen kontroll av köparen sker. Varorna skickas i omärkta postpaket med privat avsändare, vilket gör dem svåra att upptäcka. MSB har kontakter med sina motsvarigheter i andra europeiska länder för att uppmärksamma dem på detta problem.

Även Statens Kriminaltekniska Laboratorium (SKL) är en aktiv aktör på området. Pyroteknikärenden ökar inom SKL men ökningen finns även i andra EU-länder. Knallskott har dykt upp särskilt i Skåne, men förekommer även i Västra Götaland och i Stockholm. Möjligen har de ett danskt ursprung. Rökutvecklare innehåller rök som kan skapa problem för exempelvis personer med astmatiska besvär, även om röken i sig innehåller mindre farliga ämnen. Mindre knallskott kan göra stor skada trots sin ringa storlek men det kräver då att man gör något mer med pjäsen. Står man dessutom i närhet av explosionen kan hörselskador uppstå.

I ett nästa steg avhandlades frågan om inpasseringskontroller i känsliga miljöer. Fråga uppkom hur effektiva metalldetektorerna egentligen är. Det krävs att det finns metall i pjäsen som kan ge utslag. Metalldetektorer kan vara ett sätt, ett verktyg, att upptäcka pyroteknik. Men de ersätter på intet sätt andra åtgärder som behöver göras för att nå framgång.

Nästa presentation rörde användandet av hundar. Är människans luktsinne som ett frimärke, är hundens stort som en fotbollsplan. Människans luktsinne går därför inte att jämföra med hundars nosar. Vid träning av hundarna arbetas med mycket små mängder materia. Pyroteknikhundar används sex timmar före match. Man har först en koll med säkerhetsansvarig och stämmer av läget inför matchen. Finns det rykten innan matchen som behöver beaktas? En timme innan matchen vill ofta arrangören ha hundarna i köerna till arenan, särskilt vid bortainsläppet. Vid hundrädsla måste hundarna alltid backa undan, och en mer ordinär visitation görs då. Ingen ska vara tvungen att utsättas för ett sök av en hundnos. Arbetet med hundekipage är också preventivt. Att använda ett hundekipage visar att man tar tag i problemet på ett seriöst sätt. Med hundar visar man att man som arrangör vill öka säkerheten på arenan.

Stort utrymme ägnades även frågan om pågående aktivitet på området från polisens sida liksom hur den legala pyrotekniken i dag hanteras.

Seminariet avslutades med en paneldiskussion, där de aktuella aktörerna kom till tals bland annat kring frågan att under vissa betingelser och under vederbörlig kontroll tillåta pyroteknikanvändning i ordnade former. Samsynen att detta kunde vara en av flera metoder för att söka bemästra det farliga illegala användandet var stort.

Det konstaterades också att på inomhusarenor är det nolltolerans mot pyroteknik, förutom den godkända i samband med t.ex. intro vid ishockeymatcher.

Vid seminariet deltog cirka 80 personer från Kultur- och Justitiedepartementen, nationella organisationer inom fotboll, ishockey och bandy, klubbar och supporterorganisationer, arenaägare, myndigheter (MSB, SKL, polismyndigheter) samt räddningstjänster.

20.15 Mina slutsatser

Jag vill inledningsvis konstatera att jag finner det helt oacceptabelt att rutinerna för anmälan om idrottsarrangemang historiskt sett delvis satts på undantag. Det går inte att undvika intrycket att detta på senare tid varit ett led i en kall krigföring mellan klubbar och polis och att den delvis faller tillbaka på frågan om vem som ska betala för poliskostnader. Detta torde dock inte vara hela förklaringen, eftersom problemen finns spridda över hela landet och inte enbart berör IdrottsAB.

Jag välkomnar införandet av ett gemensamt formulär för anmälan och utgår från att rutinerna kommer att utformas på ett likartat nationellt sätt. Hittillsvarande reaktioner från de regionala polismyndigheterna på en enkät i frågan som genomfördes hösten 2012 pekar mot ett betydande motstånd. Jag utgår från att RPS tydligt kommer att sätta ner foten. Jag har via RPS informerats om att man under 2013 kommer att göra en uppföljning av hur polismyndigheterna efterlever frågan om villkorsgivning. Ingen utbildning i frågan är planerad men RPS har årligen en konferens för polismyndigheternas ansvariga för tillståndsärenden. Där finns möjligheter att fånga upp aktuella problem och vid behov informera om hur villkor ska formuleras.

Det nuvarande illegala användandet av *pyroteknik* förorsakar klubbarna stora ekonomiska kostnader och användandet är förenat med höga risker i olika former (brand, astmaanfall, panik på läktaren med bl.a. klämskador som följd) som är helt oacceptabla. Läget vad gäller att detektera pyroteknik är för närvarande sådant att adekvata tekniska metoder saknas. Dagens enkom repressiva ansats har troligen kommit till vägs ände. Samtidigt finns ett framväxande gryende samförstånd mellan flera av aktörerna.

Jag föreslår att följande fempunktsprogram framöver blir en ledstjärna för parterna:

1. En försöksverksamhet inleds med att tillåta legal pyroteknik på några fotbollsarenor. Sådana försök bör inte prövas inom ishockeyn som med några undantag spelar på inomhusarenor. Under vissa förutsättningar är det möjligt att tillåta pyroteknik inom ramen för nuvarande ordningslag.
2. Dessa försök bör bli föremål för en professionell utvärdering, i vilken ingår det strikta ansvar arrangören har under matchen.
3. Kampen mot illegalt användande av pyroteknik inne på läktarna intensifieras. Här har supporterföreningarna ett stort ansvar att helhjärtat ställa upp. En avsiktsförklaring bör undertecknas mellan dessa och berörd arrangör.
4. Ett forskningsuppdrag bör läggas av det offentliga och berörda specialidrottsförbund (SF) kring att beställa utveckling av effektivare detekteringsmetoder. Här kan tänkas att också andra aktörer utanför idrotten har ett intresse.
5. Fotbollens bötesystem bör förändras enligt de riktlinjer som återges i *kapitel 4 Uppföljning av förslagen i delbetänkandet och i skrivelsen om anmälningsplikt*. Vidare bör ställning tas till de önskemål om skärpt lagstiftning som framförts av polisen (*kapitel 8 Vissa legala frågor*).

Jag noterar att Svenska Fotbollförbundet offentligt uttalat en vilja att praktiskt pröva en uppläggnings av denna typ.

Ovanstående program gäller nationella matcher. Vid internationella matcher gäller alltför UEFA:s och FIFA:s nolltoleransregler, vilka inte kan påverkas unilateralt.

20.16 Huliganer över sundet och söderifrån

Vid mina besök hos Helsingborgs IF (HIF) och Malmö FF (MFF) har jag blivit uppmärksam på att riskgrupper/huliganer från Danmark och Tyskland ibland kommer till Skåne för att ställa till med bråk. Klubbarna ser detta som ett stort problem och de har beskrivit det för mig på följande sätt.

Bakgrund

I början på 1990-talet inledde MFF:s supportrar ett arbete med att skapa en mer organiserad form av sitt supporterskap. Brøndby IF i Danmark hade vid den här tidpunkten en supporterorganisation och kultur som Malmös supportrar såg som ett föredöme, och naturlig inspirationskälla, i sin ambition att skapa något liknande på den skånska sidan av sundet. Eftersom det redan fanns personliga kontakter mellan respektive lags supportrar blev det naturligt för Malmös supportrar att ta kontakt med Brøndbys supporterorganisation för att få tips och råd inför arbetet med att bilda en supporterförening. Brøndbys stora sportsliga konkurrent i Köpenhamn var FC Köpenhamn, vilket naturligtvis gjorde att Malmös supportrar ”valde sida” och på så sätt blev FC Köpenhamn även en motpart till Malmös supportrar. Utbytet och samverkan mellan Brøndby och Malmö spred sig även till de mer hårdföra delarna av supporterskarorna. Under 1990-talet var både svenskar och danskar över och stöttade varandra vid matcher på båda sidorna av sundet.

I slutet på 1990-talet hade HIF etablerat sig i Allsvenskan och skapat en mer organiserad supporterorganisation. I den tydliga konkurrenssituationen till MFF blev det naturligt för HIF:s supportrar att söka inspiration och samverkan med Brøndbys konkurrent/fiende i Köpenhamn, FC Köpenhamn. Utvecklingen av det samarbetet skedde i linje med vad Malmö och Brøndby hade tidigare, dvs. svenskar och danskar åkte över sundet och stöttade respektive lags supportrar vid olika matcher.

Nuläge

MFF:s uppfattning är att dess supportrar idag fortfarande har ett visst utbyte med Bröndbys motsvarighet. Utbytet är i dag mer på individnivå än mellan organisationerna. Bröndby hade t.ex. supportrar på plats i samband med derbyt MFF – HIF den 10 maj 2012, och deras kontaktyta var med individer från MFF:s så kallade firma, True Rockers.

MFF:s och polisens uppfattning är att firmagrupperingen i dag snarare har ett mer frekvent utbyte med såväl tyska som holländska risksupportrar. Enligt underrättelser har kontakt skapats mellan dessa grupperingar i samband med att MFF spelat mot lagen i internationella matcher. Vid den tidigare nämnda matchen mellan MFF och HIF i våras är det bekräftat att åtminstone tre holländare från Alkmaar var boende och närvarande i Malmö under matchen.

Även tyska risksupportrar lär enligt uppgift varit närvarande vid den matchen och de har även varit på plats vid andra s.k. högriskmatcher och planerade fighter mellan MFF:s firma och andra lags motsvarigheter. MFF:s och polisens uppfattning är att denna typ av förstärkning sker vid de tillfällen MFF spelar s.k. högriskmatcher. Antalet utländska besökare av den kategorin är då i storleksordningen 10–20 personer. Det finns inga uppgifter om att dessa utländska besökare blivit lagförda för incidenter i samband med matchevenemang.

Enligt supporterpolisen i Helsingborg har HIF:s firma Frontline och även delar ur ultrasgrupperingarna regelbunden samverkan med FC Köpenhamns risksupportrar/huliganer. De har under denna säsong varit närvarande vid HIF:s högriskmatcher, men ofta även vid ”vanliga” matcher. Närvaron gäller också på bortaplan t.ex. när HIF mötte Djurgårdens IF i Stockholm, men även i samband med HIF:s internationella matcher. De har även aktivt deltagit vid Frontlines planerade fighter med andra lags motsvarigheter. På senare tid synes många danskar ha valt Olympia på grund av att de är avstängda i Danmark. Enligt uppgift från supporterpolisen i Helsingborg har beslut enligt lagen om tillträdesförbud tagits i tre olika fall för danska risksupportrar efter incidenter i Sverige, bl.a. efter de bråk som uppstod med polisen i samband med matchen i Supercupen under tidiga våren 2011. Klubbarna HIF och FC Köpenhamn har en bra relation med varandra.

20.17 Informationsutbyte

Av kommittédirektiven framgår att jag ska klarlägga hur informationsutbytet sker i dag mellan idrottsarrangörer och polisen inför idrottsarrangemang och här följer en redovisning av hur det fungerar inom fotbollen och ishockeyn.

Fotboll

Sedan många år har svensk fotboll ett system i vilket arrangerande klubb (hemmalag) ska fylla i en *överenskommelse om match* som sedan fylls i av gästande klubb (bortalag). Överenskommelsen uppdateras fortlöpande fram till matchdags. Denna utgör grunden i det informationsutbyte som sker mellan klubbarna. Informationen som utbyts är, förutom rena faktauppgifter, även information om antal supportrar som väntas (från hemma- och bortalag), logistik kring hanteringen av gästande lags supportrar, kontaktuppgifter till reseansvarig från bortalaget m.m. Därutöver sker nästintill undantagslöst kontakter mellan klubbarnas säkerhetsansvariga genom telefon och e-post. Härutöver har även under 2012 ett liknande system tillämpats för klubbarnas SLO där information har utbytts. Relevant information har sedan vidareförmedlats till andra aktörer (såsom polis, fältassistenter, krogägare m.fl.). Vid högriskmatch är kontakterna tätare och det förekommer ibland ett antal planeringsmöten.

Förutom kontakten mellan klubbarnas SLO och klubbarnas säkerhetsansvariga sker även en löpande kontakt (inte minst behovsanpassad) med lokal polismyndighet. Denna kontakt är för att kvalitetssäkra att relevant information når berörda mottagare. Lokal polis för en dialog med såväl säkerhetsansvarig som SLO och gästande lags supporterpolis. Såväl klubb som supporterpolis kan ha kontakt med pubar (motsv.) för att informera.

I regel tre timmar före match hålls ett förmöte där såväl hemmalag som bortalag (i första hand den säkerhetsansvarige) deltar tillsammans med polis, arenaägare och ibland räddningstjänst, där den sista avstämningen sker. Mötet leds av matchdelegaten.

På matchdagen hålls också ett produktionsmöte med TV-produktionen, som leds av matchdelegaten.

Is hockey

Inom ishockeyn fungerar det i huvudsak på samma sätt som inom fotbollen. Grunden är den *överenskommelse om match* som sluts mellan hemma- och bortalag och som ligger på "extranätet" och som innehåller ungefär samma uppgifter som i fotbollens överenskommelse. Uppdatering sker fortlöpande fram till matchdags. Kontakter sker också via telefon och e-post, främst mellan klubbarnas säkerhetsansvariga. Vid högriskmatch är kontakten tätare än vid en "vanlig" match och det förekommer ibland ett antal planeringsmöten. Om supportertrarna ordnat särskild resa tar hemmaklubben kontakt med den reseansvarige för utbyte av information.

Förutom kontakter mellan klubbarna har hemmaklubben kontakt med den lokala polisen och med supporterpolisen. Dessa har i sin tur kontakt med bortalagets supporterpolis antingen telefonledes eller om supporterpolisen är på plats genom personligt möte. Såväl klubb som supporterpolis kan också ha kontakt med pubar (motsv.) för att informera.

Inför vissa matcher genomförs på matchdagen ett förmöte med de bägge klubbarna och med polisen och i vissa fall arenaägaren, där en sista avstämning sker.

20.18 Övriga säkerhetsfrågor

Under denna rubrik har jag valt att samla ett antal udda frågor som förtjänar uppmärksamhet utan att var för sig kunna karaktäriseras som kioskvältare. De presenteras i det följande utan inbördes rangordning och jag ger ingen garanti för att listan är fullständig.

Innan dess vill jag dock redovisa en erfarenhet som livet lärt mig efter ett antal år i säkerhetsbranschen. *Mer säkerhet kan ibland ge högre osäkerhet*. Med denna paradox menas att säkerhetsfrågor noga måste analyseras och prioriteras. Att på ett ostrukturerat sätt plocka in diverse aparta arenasäkerhetsfrågor kan skapa förvirring och osäkerhet om det inte finns någon röd tråd.

Kunskapsnivå och utbildning inom fotboll: Alla fotbollsklubbar i Allsvenskan och Superettan har minst en person som genomgått en tvåveckorsutbildning för säkerhetsansvariga. Inom styrelsen ska finnas en person som är ansvarig för säkerhetsfrågorna (det krävs dock ingen säkerhetsutbildning för denne).

Ordningsvakterna är utbildade av polisen och ingår i säkerhetsorganisationen för arrangemanget. De ordningsvakter som tjänstgör vid högriskmatcher ska också ha en särskild arenautbildning. Publikvärdarna ska vara utbildade enligt de krav som ställs från Svenska Fotbollförbundet (SvFF). SvFF och Föreningen Svensk Elitfotboll (SEF) har tagit fram en kursplan och ett innehåll för vad en publikvärd ska kunna. En del klubbar har emellertid inte tillräckligt antal utbildade publikvärdar. Bristerna i en del klubbar ligger i att de har för liten arrangemangsorganisation och omoderna arenor.

Kunskapsnivå och utbildning inom ishockey: Man blir aldrig färdigutbildad i säkerhetsfrågor och nya risker för arrangemangen kan uppstå. Därför krävs löpande information och utbildning. Central utbildning genomförs för samtliga säkerhetsansvariga i klubbarna och för samtliga publikvärdar. År 2012 genomfördes även en central utbildning för ordningsvakter. De ordningsvakter som tjänstgör vid högriskmatcher ska också ha en särskild arenautbildning.

Svenska Hockeyligan (SHL) har löpande säkerhetsinformation för ordföranden, klubbdirektörer, sportchefer och domare. Vart annat år, eller när behov föreligger, genomförs också möten med TV-kommentatorer för att utbilda och informera om SHL:s säkerhetsarbete.

Säkerhetsansvariga i klubbarna anser att deras styrelser i många fall saknar tillräcklig kunskap och intresse för säkerhetsfrågor.

Nybyggen/ombyggnation: Den största möjligheten att åstadkomma stora förbättringar är vid nybyggen respektive större ombyggnader av arenor. Och det är då de säkerhetsmässiga glasögonen ofta kommer på alltför sent. I det vardagliga löpande arbetet bör fokus vara att de säkerhetsansvarigas uppfattning löpande efterfrågas och att någon i styrelsen har ett särskilt ansvar för att följa dessa frågor.

Flexibilitet: Säkerhetsbehoven varierar av uppenbara skäl efter vilka matcher det handlar om. Jag tycker det finns anledning begrundas hur denna variationsbild ska återspeglas i arenans säkerhetsprofil. Ett studieobjekt kan här vara Malmös nya fotbollsarena (Swedbank Stadion) som systematiskt sluter respektive öppnar rörligheten inne på arenan efter gjord hotbilsbedömning. Denna variation kan initieras också under pågående match. Detsamma gäller också i Globe Arena i Stockholm.

Kalkylmodeller: Jag har i delbetänkandet kritiserat bristen på resultatmätt i säkerhetsarbetet. Jag saknar fortfarande, som framgår av kapitel 4 *Uppföljning av förslagen i delbetänkandet och i skrivelsen om anmälningsplikt*, systematiska ansträngningar på detta område. Jag föreslår att ishockeyns och fotbollens centrala strukturer – samlat eller var för sig – initierar ett forskningsprojekt kring praktiska och användbara kalkylmodeller samt införskaffar central kompetens på området. Inte minst är behoven stora i Superettan och Hockeyallsvenskan.

Inkastande av föremål: Exempel på åtgärder inom såväl fotbollen som ishockeyn för att förhindra inkastande av föremål är nät, bättre kameraövervakning i avskräckande syfte, information och dialog med supportergrupperingarna.

Planinvasion: Fotbollen anser att det är näst intill omöjligt att förhindra en planrusning när väldigt många supportrar vill in på planen, om man inte har höga stängsel alternativt vallgravar in mot planen.

När IF Elfsborg säkrat sin allsvenska guldmedalj den 4 november 2004 i matchen mot Åtvidabergs FF ägde en så kallad positiv planinvasion rum på lagets hemmaarena. Allt förlöpte i och för sig väl, men detta var ingen självklarhet. Positiva planinvasioner är enligt såväl ordningslagen som SvFF:s regelverk förbjudna. Det finns anledning för Fotbollförbundet att framöver analysera om förbud som inte efterlevs är verkningsfulla i ett längre perspektiv.

Ishockeyn framhåller följande åtgärder: information, staket, publikvärdar och ordningsvakter samt kännbara straff.

20.19 Mina slutsatser

Jag ser det växande utbytet mellan riskgrupper från olika länder som ett problem. Det gäller inte bara i Skåne, utan det förekommer också att sådana grupper har utbyte med andra klubbar i Sverige, t.ex. Aachen med Hammarby Fotbolls riskgrupp.

Lagen om tillträdesförbud gäller även för utlänningar i Sverige och går det att identifiera dem bör de få ett tillträdesförbud och begår de något brott så ska de lagföras. Arrangörsklubben har också möjlighet att ge en arrangörsavstängning. Med dagens lagstiftning är det inte möjligt att ett tillträdesförbud i Danmark även ska gälla i Sverige och det är inte troligt att en sådan lagändring kommer till stånd i närperspektivet.

Det är viktigt att klubbarna informerar varandra så snart det blir känt att några huliganer tänker ta sig till ett annat land och det samma gäller mellan polismyndigheter.

Polisiära kontakter finns såväl via Europol som inom det nordiska polissamarbetet. Dessa borde gå att utnyttja också på detta område.

Jag bedömer på ett generellt plan att informationsutbytet i samband med matcher mellan olika aktörer fungerar tillfredsställande inom såväl fotboll som ishockey. Det finns väl inkörda rutiner, där *Överenskommelse om match* är utgångsdokumentet.

Jag är väl medveten om att en polismyndighet kan sekretessbelägga sin riskanalys när klubbar vill ha ut den. Argumentet blir då att man vill skydda polisens operativa metoder vad gäller säkerhet. Likväl anser jag, som framgått av tidigare kapitel, att det är ett nederlag för alla parter när man hamnar i den situationen. Frågan vinner knappast på att man hamnar i ett motsatsförhållande. Till detta kan läggas att klubbarna ofta sitter på information som är central för polisens operativa bedömningar och som det vore olyckligt om den inte kom fram. Av uppenbara skäl kan jag här inte föreslå någon rättslig form för att reglera frågan. Jag kan enbart vädja till aktörerna att besinna sig.

Jag vill på denna punkt hänvisa till *kapitel 11 Ansvarsfrågor* där jag behandlar frågan om behovet av en särskild prövningsinstans och vikten av öppnare hotbildsanalyser.

En lista över säkerhetsfrågor kan givetvis göras längre och det är en allmängiltig sanning att *ingenting sagts här som inte sagts förut*. Generellt är jag en stark anhängare av att personer med ansvar för arenasäkerhet löpande arbetar med checklistor som successivt revideras. Som framgått av det föregående menar jag att säkerhetsbehov varierar och detta bör återspeglas i en *flexibel* säkerhetsprofil. Säkerhet ska vara en färskvara. Det gäller allt från *kalkylmodeller* till *planinvasion*, där jag i det föregående gjort några reflektioner kring dessa ämnen.

21 Extratrafik

Samverkans exempel från Stockholm kring kollektivtrafiken kan bli mer av en förebild.

Vissa erfarenheter från andra regioner presenteras.

Av kommittédirektiven framgår att jag ska föreslå hur transportföretag som anlitas för transport av supportrar före och efter en match involveras i den gemensamma planeringen.

Stockholms län

I det regionala samarbetet i Stockholms län genomförs möten med olika aktörer (klubbar, polisen, SL och andra operatörer) inför fotbollssäsongens start och en utvärdering sker efter säsongen.

Extratrafiken delas in i tre kategorier:

Kategori 1: Av polisen rekvirerade bussar för transport av supportrar vid olika tillfällen. Detta sker exempelvis vid tillämpning av polislagen. Polis ska medfölja ombord.

Kategori 2: Av klubbar/polisen beställda bussar för transport av supportrar till matcharenan. Minst ordningsvakt ska medfölja ombord. Under förutsättning att omständigheterna tillåter är ambitionen att polis medföljer.

Kategori 3: Av klubbar/polisen beställda bussar för transport av supportrar från matcharenan. Polisiär närvaro vid ilastning av bussarna ska finnas liksom en av SL utsedd trafikledare på platsen. Det bedöms inte behövas någon extra säkerhet ombord på bussarna.

Det är sällsynt med extrabussar till arenan, men vid derbymatcher kör minst tio extrabussar från matcharenan (hitills Råsunda) och till Sankt Eriksplan. Extrabussar kan även beställas vid andra publikdragande matcher. SL sätter också in extratåg på tunnelbanan utan särskild beställning.

SL står för kostnaderna för busstransporten i kategori 2 och 3, medan eventuell skadegörelse ersätts av klubben, som kan utkräva ersättning av den som gjort skadegörelsen.

Det förekommer att supportrarna själva beställer extrabussar eller extratåg, men detta är en "affär" mellan supportrarna och operatören.

Extratrafik förekommer sällan vid ishockeymatcher.

SL deltar i regel vid planerings-/förmöten inför derbymatcher och ibland vid andra högriskmatcher för att stämma av transport-situationen.

Extratrafik utanför Stockholms län

Inom *fotbollen* förekommer också extratrafik i samband med matcher utanför Stockholms län. Det är främst vid högrisk- och derbymatcher det kan förekomma att trafikoperatören deltar vid planeringsmöten. Som exempel kan nämnas vid matcher mellan Helsingborgs IF och Malmö FF samt mellan IFK Göteborg och GAIS (i något enstaka fall). Även IFK Norrköping har framfört att trafikoperatör kan delta vid högrisk- och derbymatcher. Det förekommer också telefonkontakter, ofta genom polisens försorg. Det kan vara polisen som av säkerhetsskäl beställer extratrafik och som då också står för kostnaderna. Extrabussar från city ut till arenan förekommer också, bl.a. i Kalmar. Det finns inte någon skriven policy om extratrafik utan frågan tas upp från match till match.

Vid bortamatcher är det i regel supporterföreningarna som beställer bussar eller extratåg och som då också står för kostnaderna. Det gäller även vid skadegörelse. Det förekommer att polisen (i regel supporterpolisen) och ordningsvakter möter upp supporterbussarna en bra bit från arenan för att guida och informera om vad som gäller.

Exempel på åtgärder i samband med matchen Helsingborgs IF – Malmö FF den 24 september 2012

Det har under ett antal år varit mycket stökigt i samband med derbymatcherna mellan Helsingborgs IF och Malmö FF. För att komma till rätta med detta slöts i början av 2012 en överenskommelse mellan Polismyndigheten i Skåne, Helsingborgs IF och

Malmö FF om samverkan för trygghet, säkerhet och god ordningshållning under den allsvenska fotbollssäsongen.

Ett av problemen har varit när supportrar från de två lagen konfronterar varandra ”på stan” före matchen. Det har lett till såväl misshandel som skadegörelse och våldsamt upplöpp. Inför matchen den 24 september 2012 togs därför ett nytt grepp för hur supportrar från Malmö FF skulle ta sig till Olympia. De som stod bakom detta upplägg var de två klubbarna, Malmö Support, Polismyndigheten och Region Skåne. Senare sade Malmö Support sig inte stå bakom detta.

Upplägget var följande: De som skulle stå på bortaläktaren måste åka buss från Malmö eller annan uppsamlingsplats direkt till Olympia. Genom uppvisande av matchbiljett skulle de få åka gratis med bussarna. Detta skulle vara enda sättet att komma in på bortaläktaren. För att göra det hela till en positiv upplevelse, förutom gratis transport fram och tillbaka, skulle det ordnas en del trevliga arrangemang innan avfärden till Helsingborg.

Kritiken från supportrarna blev mycket stark och även vissa media var tveksamma till upplägget. Malmö FF ordnade därför en hearing med supportrarna, som starkt tog avstånd från ”kollektivtransporten”. Fanns det då inte någon annan lösning som kunde accepteras av alla parter?

Supportrarna lovade återkomma med ett förslag och den 9 september lämnade Helsingborgs och Malmös supporterföreningar ett sådant. Malmösupportrarna ville med eget tåg ta sig till Helsingborg (hållplats Maria Station) för att därifrån ha en gemensam marsch kortaste vägen från stationen direkt till bortainsläppet vid Olympia utan att konfronteras med Helsingborgs supportrar. Dessa supportrar skulle i gengäld kunna röra sig fritt i centrala Helsingborg och station Knutpunkten utan konfrontationer.

Det skulle samtidigt finnas möjlighet att frivilligt åka med buss till Olympia.

Supportrarnas förslag godkändes av parterna, vilket innebar att gratisbussar stod till buds och ett extratåg sattes in till Helsingborg (supportrarna själva ordnade extratåget). En del åkte säkert också egen bil till och från Helsingborg.

Transporterna till Helsingborg gick utan större intermezzon (en person drog i nödbromsen och skadegörelse i en vagn) och vid tillbakaresan till Malmö åkte även ”tågresenärerna” med bussar.

Det förekom vissa försök till skärmytslingar mellan supportrarna innan matchen, men dessa kunde stoppas av polisen. Efteråt

flöt evakueringen från arenan på ett lugnt sätt med ett undantag. Det blev en (planerad) uppgörelse mellan de båda lagens supportrar (ca 25 supportrar från respektive klubb). Polisen lyckades relativt snabbt avbryta uppgörelsen.

Två möten hölls senare med polisen och de två klubbarnas supportrar för att göra en utvärdering.

I februari i år genomfördes ett planeringsmöte med polisen, de två klubbarna och deras supporterorganisationer för att diskutera förbättringar inför matcherna 2013 mellan Helsingborgs IF och Malmö FF.

Inom *ishockeyn* förekommer sällan extratrafik i samband med matcher och därför är det sällsynt att trafikoperatör deltar i planeringsmöten, men det kan förekomma vid högriskmatcher. Ibland har klubben telefonkontakt liksom polisen med operatör. Beställning av extratrafik har varit aktuell vid ett par ”utematcher” med stor publik. Det händer att supporterföreningarna själva beställer bussar till bortamatcherna och då också står för kostnaderna, inklusive för eventuell skadegörelse. Bussar från city till arenan förekommer också, t.ex. vid Färjestad BK:s matcher.

Mina slutsatser

Samverkan kring kollektivtrafiken till och från arenan är god och välutvecklad i Storstockholm där det regionala samverkansarbetet mellan en stor grupp aktörer hunnit längst. Även om detta inte är en fråga som direkt rör själva arenasäkerheten som sådan har flödet av människor till och från en arena en sådan indirekt effekt. Det finns anledning för främst Göteborg och Malmö att ta närmare del av huvudstadens erfarenheter på detta område.

Justitieombudsmannen har i sin kritik mot Polismyndigheten i Skåne (beslut daterat den 5 oktober 2012) bl.a. uppmärksammat den bristande samordningen mellan polisen och företrädare för allmänna transportmedel som tog sig uttryck i att en tågoperatör synes ha vägrat utföra sitt uppdrag, vilket fick avgörande betydelse för händelseutvecklingen.

Vid möten inför matcher av högriskkaraktär bör transportoperatör regelmässigt delta för planering av kollektivtrafiken bl.a. för att undvika liknande situationer. Däremot är jag tveksam till att via lagstiftning söka att formellt tvinga tågoperatörer att underordna sig polisönskemål i samband med högriskmatcher.

De säkerhetskonferenser som genomförs av de centrala organisationerna, såväl inom fotboll som ishockey, med säkerhetsansvariga från de två högsta ligorna, och i många fall också med supporterpolisen, är värdefulla för att diskutera säkerhetsfrågor och bygga upp personliga relationer mellan klubbarna och med supporterpolisen.

Med anledning av tidigare års händelser har Helsingborgs IF och Malmö FF tillsammans med polisen på ett seriöst och praktiskt sätt tagit tag i säkerhetsfrågorna i samband med derbymatcherna. Man har också engagerat klubbarnas supporterorganisationer i detta arbete. Jag ser positivt på denna process, men i en "förhandlingsituation" med supporterorganisationerna gäller det att veta varje parts faktiska mandat. De principiella frågeställningarna det här handlar om har jag utvecklat i *kapitel 16 Förebyggande insatser*, avsnittet *Ett praktiskt åskådningsexempel*.

22 Perspektiv efter 2013

Fyra alternativ redovisas för fortsatt statlig bevakning av frågan.

När ett slutbetänkande levereras är frestelsen stark att summera erfarenheter och skriva testamente. I kortfattad form är den sammanfattande känslan att det har funnits behov av en nationell samordning, att alla har bidragit med tankar och förslag samt att mycket skett under resans gång från det att utredningen tillsattes fram till dags dato. Den fråga som hela tiden funnits i bakgrunden rör förtroendet parterna emellan. Detta har stundtals brustit liksom förståelsen av att man ömsesidigt är beroende av varandra. På näthinnan måste insikten finnas att suboptimeringar inte fungerar.

Vad blir då testamentet? Det är knappast upp till mig att myndigt slå fast hur stafettpinnen om nationell samordning bör föras vidare. Utan anspråk att nå upp till Platons eller Sokrates höjder vill jag ändå våga mig på att föra ett resonemang kring frågan.

Min utgångspunkt är att någon form av fortsättning efter att detta slutbetänkande lagts fram är på sin plats. Dels finns ett antal frågor som bör följas upp, dels torde nya frågor uppstå i denna komplicerade samverkansprocess. Jag ser två alternativa angreppssätt. Det ena är att när tillräckligt med vatten runnit under broarna statsmakterna initierar en uppföljningsprocess. Ett annat alternativ är att behålla någon form av nationell samordning också under kommande tvåårsperiod.

För en ren *uppföljningsfunktion* talar den kloka principen att inte inrätta vad som kan uppfattas som permanenta organ i onödan. Det kan finnas en risk att en fortsatt samordningsfunktion uppfattas som en inbjudan att lyfta bort ansvar från parterna själva. De borde nu ha fått det stöd de behöver för att själva kunna driva processen vidare. En uppföljningsfunktion däremot kan ge effekten att arbetet inte stannar av och att nödigt tryck skapas för att komma vidare på ett offensivt sätt.

För en mera *permanent funktion* talar sannolikheten att huliganism inom idrotten inte utrotas i ett kortare tidsperspektiv. Som framgår av såväl delbetänkande som slutbetänkande finns starka underliggande krafter som stör samhällets och idrottens grundläggande värderingar. Det kan finnas behov av en fortsatt nationell samordningsfunktion som brygga mellan parterna.

Om man väljer alternativet uppföljningsfunktion föreslår jag att ett sådant uppdrag ges om cirka ett år. Lämpligt sammanhållande organ för ett sådant uppdrag kan vara Brottsförebyggande rådet (Brå), gärna i nära samverkan med Riksidrottsförbundet (RF).

Om man väljer att under en viss period fortsätta med nationell samordning finns anledning begrunda vilket organ som bör väljas. För att ges nödig auktoritet bör uppdraget ges till en myndighet eller myndighetsliknande aktör. En tänkbar kandidat är RF om man från detta håll är villig att påta sig detta arbete. Argumentet skulle då kunna vara att RF redan i dag har vissa funktioner av myndighetsliknande karaktär.

Ett andra alternativ är att någon länsstyrelse ges uppgiften att fullgöra en nationellt samordnande roll. Denna teknik används redan idag. Ett exempel är den nationellt samordnande roll Länsstyrelsen i Östergötlands län givits vad avser hedersrelaterat våld. Jag vill också erinra om mitt förslag i delbetänkandet att länsstyrelserna i de tre storstadsregionerna bör ges ett regionalt samordnande uppdrag i denna fråga.

Ett tredje alternativ är att någon med nationellt samordningsansvar utses som administrativt och/eller reellt kopplas till Kulturdepartementet. Denna person bör – enligt terminologin i gamla verksförordningen – *åtnjuta allmän aktning*.

Sammanfattningsvis finns sålunda ett antal alternativa lösningar att välja mellan. Ett måhända något förmätet förslag är att inhämta remissorganens synpunkter i denna fråga.

23 Ekonomiska konsekvenser av förslagen

Ett genomförande av förslagen ger positiva ekonomiska effekter.

Varje utredning av denna typ ska redovisa de ekonomiska konsekvenserna av de förslag som läggs fram. I mitt fall är denna uppgift såväl enkel som svår. Enkel i den meningen att förslagen genomgående syftar till att minska huliganismen i dess olika former och därmed reducera både klubbarnas och det offentligas kostnader. Det är en svår uppgift i så motto att varje enskilt förslag ofta kan vara förenat med en kostnad men en intäktseffekt som är svår att kvantifiera.

Allmänt kan konstateras att min utgångspunkt är att säkerhetskostnaderna för att bekämpa idrottsrelaterat våld har stigit lavinartat under senare år. Enligt de kalkyler jag redovisade i delbetänkandet har kostnaderna för klubbarna inom fotboll och ishockey stigit från 18 miljoner kronor 2005 till 64 miljoner kronor 2011. Uppgifterna avser de två högsta serierna. Fallhöjden för säkerhetskostnader vid rätt insatta åtgärder är med andra ord betydande!

Kostnadseffekterna inom polisen är om möjligt ännu svårare att kvantifiera. Uttaget av polistimmar sker oftast genom att polisinsatser enligt en given volym omdirigeras till idrottsarrangemang från alternativa andra arbetsuppgifter. Självfallet förekommer det också att poliser tas ut till extra tjänstgöring på grund av förestående högriskmatcher.

Många av mina förslag riktar sig till klubbar, arenaägare m.fl. aktörer. Det handlar om kostnader – och intäkter – som det allmänna inte har att bära. I andra fall kan det handla om partssammansatta grupper, ytterligare utredningar m.m. Dessa kostnader torde, vad avser den statliga sektorn, kunna rymmas inom ramen för i dag

anvisade resurser. Möjligen bör i detta sammanhang nämnas vissa merkostnader vid inrättandet av en särskild prövningsnämnd.

Det optiskt sett dyraste av mina förslag återfinns i delbetänkandet. Jag syftar då på tanken att avstå från debitering av polis-kostnader när arrangören är ett IdrottsAB

Först måste då noteras att under flera år har en sådan debitering inte ägt rum. Systemet infördes i en reducerad skepnad först under 2011 för att vara fullt utbyggt från den 1 juli 2012. För att få en statsfinansiell kostnadsökning måste då jämförelsen ske med något av dessa år. Kostnaderna för berörda IdrottsAB skattades i delbetänkandet av såväl polis som klubbar till cirka 20 miljoner kronor per år. Under innevarande säsong blir de dock lägre inom ishockeyn, eftersom AIK och Djurgården inte längre spelar i samma serie.

Med tanke på de lindrigt uttryckt frostiga relationerna mellan polis och klubbar – främst i Stockholmsområdet – och klubbarnas linje att överklaga alla debiteringsbeslut måste man gardera sig för vilka beslut domstolar kommer att fatta. Detta får sin speciella relief, eftersom alltför många klubbar kan förväntas börja hävda att egna IdrottsAB inte arrangerar matcher utan detta görs av bakomliggande ideella föreningar. Det är ju knappast någon statshemlighet att alla klubbar på elitnivå inom de två sporterna använder sig av aktiebolag, låt vara i formell mening med lite olika funktioner.

Vid en sammanfattande bedömning menar jag att i vart fall ovanstående 20 miljoner kronor inte kan ses som en kostnad om IdrottsAB befrias från att betala kostnader för polisbevakning. Detsamma gäller mina förslag att skapa i normalfallet polisfria arenor och mina propåer om att minska betalningsområdet för polisens bevakningskostnader. Dessutom torde denna fråga kunna lämnas åt sidan i detta sammanhang, eftersom Justitiedepartementet beslutat sig för att tillsätta en kompletterande utredning just för denna fråga. Vad gäller mina övriga förslag anser jag att de leder till klara besparingar såväl vad avser stat och kommun som inom idrotten.

24 Avslutning

De fem viktigaste slutsatserna presenteras.

Vid vägs ände och med uppdraget avslutat tillåter jag mig att reflektera över vilka av mina slutsatser som är de viktigaste. Följande fem träder då fram på näthinnan:

- Att finna former för att bättre stödja de goda supportrarna.
- Att stänga ute risksupportrar via skärpt tillträdesförbud med åtföljande nationell register över berörda individer.
- Att motverka kriminell infiltration och rekrytering av nya risk-supportrar.
- Att förbättra arenasäkerheten och skapa attraktiva evenemang.
- Att lösa varbölden med betalningsansvaret för polisbevakning av matcher.

Jag har angett vissa vägar och det finns säkert fullgoda alternativ som jag förbisett. Problemställningarna är komplexa och det finns inga enkla lösningar.

Själv är jag uppvuxen ett stenkast från Råsunda Fotbollsstadion. AIK:s matcher började jag följa på 1950-talet. Saknades pengar kunde man följa matcherna på berget bredvid Skytteholm varifrån man i bästa fall såg halva planen. Alternativet var att med den patrullerande kvarterspolisens goda minne planka in när första halvlek började lida mot sitt slut. Huliganer visste vi inte vad det var, lika lite som läktarvåld som totalt lyste med sin frånvaro. Och namnteckningar från idoler som "Tjotta" Olsson och Kurre Leander liksom prominenta spelare från bortalagen fick man utanför spelaringången.

Jag inser att nostalgi i all ära men till detta kan vi inte återvända. Likväl unnar jag mina barn och framtida barnbarn att få njuta av den spänning och underhållning som idrottsupplevelser på elitnivå kan erbjuda. Då krävs att vi vanliga supportrar säger ifrån. Förstör inte den passion som kärleken till ett visst lag och idrott kan innebära. I mitt fall AIK, för andra alternativa klubbar. Och glöm inte att utan motståndare blir det ingen match! Vem vill se sitt favoritlag spela mot sig själv?

Litteratur- och källförteckning

- Andra sidan är ni klara – Perspektiv på supporterkultur, Riksidrottsförbundet, 2012
- Att vara supporter, SISU Idrottsböcker, P. Lalander m.fl., 1997
- Att äga en huliganberättelse, uppsats av Aage Radman vid Malmö Högskola, 2012
- Demonstrationer och sporthändelser – en bok om poliser, demonstranter, idrottsupportrar, kravaller och folkfest, Kjell Granström (red.), Studentlitteratur, 2010
- Djurgårdens fina grabbar: Local Identities and the Cross-national Transfer of Spectator-related Football Violence, *Histoire sociale/Social History*, vol. XLV, no. 90, November 2012, Carl-Gustaf Scott
- Djurgården Stockholm – Idrott och samhällsnytta i förening, Filip Lundberg, 2013
- En sammanhållen svensk polis, SOU 2012:13, polisorganisationskommittén
- Fotbollsallsvenskans betalningsansvar för offentliga tillställningar, uppsats vid Stockholms universitet, juridiska institutionen, Nils Penton, 2013
- Framtidens behov av idrottsanläggningar/idrottsmiljö, rapport från RF, 2012
- Hooligans abroad? Inter-group dynamics, social identity and participation in collective disorder at the 1998 World Cup Finals, *British Journal of Social Psychology*, C. Stott, 2001
- Hot och påverkan inom svensk fotboll, Svenska Fotbollförbundet, 2012
- Huliganlandskapet – Medier, våld och maskuliniteter, doktorsavhandling i idrottsvetenskap vid Malmö högskola, Aage Radmann, 2013

- Idrottens bestraffningsregler, Norstedts Juridik, Krister Malmsten, 2006
- Idrottens bestraffningsregler och föreningsrätt, Norstedts Juridik, Krister Malmsten, 1994
- Idrottens föreningsrätt, Norstedts Juridik, Krister Malmsten och Christer Pallin, 2005
- Idrottens verksamhetsidé, vision och värdegrund, RF:s stadgar, kapitel 1
- Idrotten vill – ett idéprogram, Riksidrottsförbundet, 2009
- Konfliktreducerande principer inom idrottskommenderingar – Förslag till praktisk tillämpning, Rikspolisstyrelsen, 2012
- Med uppenbar känsla för stil, Atlas, Stephan Mendel-Enk, 2011
- Mindre våld för pengarna, SOU 2012:23
- Organiserad supporterverksamhet inom svensk bandy, fotboll och ishockey, RF Supporterkultur 2003-02-11, Anders Kuick
- Otillåten påverkan mot media, Rapport från Säkerhetspolisen, 2009
- Polisens arbete mot idrottsrelaterad brottslighet – problembild, genomförande och måluppfyllelse, Delrapport (VLK-223-7618/12), RPS, 2013
- Politikernas trygghetsundersökning – Förtroendevaldas utsatthet och oro för hot, våld och trakasserier, Brottsförebyggande rådets rapport 2012:14
- Publikkultur och ordningsförhållanden i svensk fotboll säsongen 2004, Riksidrottsförbundet (Rolf Jönsson och Anders Kuick), 2005
- Rikspolisstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om ordningsvakter, RPS 2012:17 – FAP 692-1
- Sammanställning och uppföljning av tillträdesförbudslagen och övriga aktiviteter under år 2012, Samverkansrådet mot idrottsrelaterad brottslighet, 2013
- Skrivelse med anledning av riksdagens beslut om anmälningsplikt vid idrottsarrangemang, Nationell samordning mot brottslighet i samband med idrottsarrangemang, 2012-06-26
- Strategier mot fotbollsrelaterade ordningsstörningar, Brå rapport 2008:20
- Strategi för hantering av ordningsstörningar, Svenska Hockeyligan, 2011

- Säkerhetsguide för evenemang, MSB, 2011
- Tidskriften Medievärlden 2012
- Tidskriften Sans 2012:3, artikel av Göran Lambertz
- Tre fördömda män, idrottsforum.org, Martin Alsjö, 2013
- Trygghet och trivsel vid idrottsevenemang – om insatser mot idrottsanknutet våld, Departementspromemoria 1998:33
- Understanding Soccer Hooliganism, Buckingham and Philadelphia: Open University Press, J. Kerr, 1994
- Utvärdering av Polisens interna arbete mot idrottsrelaterad brottslighet, Delrapport 1, Problembild, genomförande och målfyllelse, Marin Nordh, 2013
- Va för jävla pack e ni?, Imperial Publishing, Magnus Hagström m.fl., 2010
- Våld inom idrott – ingen rättslig angelägenhet?, Lunds universitet, juridiska institutionen, Miranda Berg, 2009
- Örebro län – Sveriges trevligaste idrottsarena, 2011

Övriga hänvisningar

- Litteraturhänvisningar till *kapitel 12 Det svenska Firmalandskapet* och till *bilaga 4 Det svenska Firmalandskapet – rapport 2012* återfinns i slutet av bilaga 4.
- Litteraturhänvisningar till *kapitel 14 Kartläggning av våld, hot och trakasserier* och till *bilaga 5 Kartläggning av våld, hot och trakasserier* återfinns i slutet av bilaga 5.